

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОКАРАННЯ, ВІД ЯКОГО ЗВІЛЬНЯЄТЬСЯ ОСОБА З ВИПРОБУВАННЯМ

Письменський С.О.,
к.ю.н., доцент, начальник кафедри кримінального права
Луганський державний університет внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка

Стаття присвячена розгляду проблемних питань, пов'язаних із покаранням (основним та додатковим), від якого особа звільняється з випробуванням. Досліджуються проблеми застосування судами відповідних законодавчих положень, висувуються пропозиції з удосконалення законодавства, яке регламентує застосування звільнення від покарання з випробуванням (ст. 75, ст. 77 КК України).

Ключові слова: основне покарання, додаткове покарання, звільнення від покарання з випробуванням.

Письменский Е.А. / К ВОПРОСУ О НАКАЗАНИИ, ОТ КОТОРОГО ОСВОБОЖДАЕТСЯ ЛИЦО С ИСПЫТАНИЕМ / Луганский государственный университет внутренних дел имени Э.А. Дидоренко, Украина

Статья посвящена рассмотрению проблемных вопросов, связанных с наказанием (основным и дополнительным), от которого лицо освобождается с испытанием. Исследуются проблемы применения судами соответствующих законодательных положений, выдвигаются предложения по усовершенствованию законодательства, которыми регламентируется освобождение от наказания с испытанием (ст. 75, ст. 77 УК Украины).

Ключевые слова: основное наказание, дополнительное наказание, освобождение от наказания с испытанием.

Pismensky E.A. / ON THE ISSUE OF PUNISHMENT WHICH AN INDIVIDUAL IS DISCHARGED FROM ON PROBATION / Lugansk State University of Internal Affairs named after E.A. Didorenko, Ukraine

The paper covers the problem issues of punishment (primary and additional) which an individual is to be discharged from on probation. The problems on application of the legal provisions in this sphere by courts are considered; the propositions aimed at improvement of the legislation on discharge from punishment on probation (art. 75, art. 77 of the Criminal Code of Ukraine) are introduced.

It is stated that discharge on probation must be applied in case of serving one of three the most severe sentences (restraint of liberty, imprisonment, custody of military servants in a penal battalion) with imposing an additional sentence of a fine over three thousand tax-free minimum individual income, the penal influence of which has become similar to the sentences mentioned above since the reform made by the Act of Ukraine adopted in November, 15, 2011. It is emphasized that other punishments are less severe, so the threat of their real serving is not able to provide the correction of the convicted.

The necessity of applying the additional punishments in case of discharge on probation is proved. When applying this type of discharge the convicted is not subjected to the essential repressive influence of the primary sentence, but it does not mean an infinite trust in the convicted. Although the court discharges the convicted from punishment, but also confesses the fact that the convicted is presumed socially dangerous.

Key words: primary punishment, additional punishment, discharge on probation.

При звільненні від покарання з випробуванням суд обов'язково постановляє обвинувальний вирок, установлюючи в ньому вид і розмір покарання, що належало б відбути засудженому, якби до нього не застосовувалося звільнення. Застосування норм про звільнення від покарання з випробуванням є можливим лише при засудженні особи до таких покарань: 1) виправних робіт; 2) службових обмежень для військовослужбовців; 3) обмеження волі; 4) позбавлення волі на строк не більше п'яти років. Роль призначеного покарання при звільненні від відбування покарання з випробуванням зводиться виявляючи до погрози його реального виконання, яка повинна змушувати особу переосмислити свою поведінку, замислитися про її моральну складову, докласти певних зусиль для недопущення вчинення нових злочинів.

Засуджений звільняється від відбування призначеного покарання, якщо він протягом визначеного іспитового строку не вчинить нового злочину і виконає покладені на нього обов'язки (ч. 3 ст. 75 КК України). Фактично суд ухвалює щодо винного два взаємопов'язані кримінально-правові рішення: засуджує, призначаючи покарання, та одночасно звільняє від цього покарання, покладаючи на особу замість нього передбачені законом обов'язки.

Питання покарання, що призначається особі, яка звільняється від нього з випробуванням, аналізуються в юридичній літературі достатньо широко. Окрім її аспекти досліджені в працях І.Г. Богатирьова, С.І. Зельдова, А.О. Клевцова, О.О. Книженко, О.Ф. Ковітіді, В.А. Ломако, В.О. Меркулової, Є.С. Назимка, Ю.А. Пономаренка, В.В. Скибицького, Ю.М. Ткачевського, М.І. Хавронюка, П.В. Хряпінського, С.В. Черкасова та інших учених. Проте, незважаючи на сформульовані наукові положення, висновки та пропозиції, спрямовані на вирішення існуючих те-

оретичних і практичних проблем, залишається відкритою низка важливих питань, про які йтиметься у статті.

Метою статті є аналіз проблемних питань, пов'язаних із основним та додатковим покаранням, від якого особа звільняється з випробуванням; виявлення в цій частині недоліків чинного законодавства та практики його застосування, а також формулювання пропозицій щодо їх усунення.

Ступінь тяжкості вчинених злочинів згідно з їх класифікацією за ст. 12 КК України прямо не впливає на можливість звільнення від відбування покарання. Так, визначення максимального п'ятирічного строку позбавлення волі навіть за умови призначення особі покарання за сукупністю злочинів (кожен з яких може бути тяжким) не впливатиме на вирішення питання по суті, оскільки остаточне покарання не має перебільшувати п'яти років. Виключність переліку зазначених покарань означає, що при призначенні особі будь-яких інших основних видів покарань, у т. ч. більш м'яких, застосування ст. 75 КК України унеможливується. Хоча правозастосовна практика знає і такі випадки.

Наприклад, вироком Луцького міськрайонного суду Волинської області від 18 липня 2008 року К. засуджено за ч. 2 ст. 384 і ч. 1 ст. 396 КК України до покарання у виді арешту на загальний строк 1 місяць 10 днів. Відповідно до ст. 75 КК України суд звільняє засудженого від відбування призначеного покарання з іспитовим строком на 1 рік. Вирішивши, що місцевий суд неправильно застосував кримінальний закон, прокурор Волинської області звернувся до ВС з відповідним касаційним поданням. Як результат, вирок суду першої інстанції скасовано через те, що суд, призначивши К. покарання у виді арешту, звільнив засудженого від його відбування з випробуванням, не з'ясувавши, що це звільнення може бути застосоване лише до покарань, чітко визначених у ст. 75 КК України [1, с. 370-371].

У юридичній літературі жваво обговорюють питання про доцільність звільнення з випробуванням від таких покарань, як виправні роботи та службові обмеження для військовослужбовців. Вважається, що реальне виконання покарань, про які йдеться, здатне більшою мірою сприяти досягненню мети покарання, ніж умовне. Погоджуючись з цією точкою зору, підтримую думку І.М. Алексєєва, який стверджує, що зазначені покарання не є настільки суворими, щоб погроза їх реального виконання змогла б забезпечити виправлення засудженого [4, с. 88]. Має рацію В.В. Сверчков, зазначаючи, що виправні роботи умовно більшою мірою перетворюються у фарс. На погляд правника, ймовірно законодавець виходив з того, що немає альтернативи в багатьох санкціях, а виправні роботи досить поширені в них. Однак умовне засудження треба розглядати як альтернативу реальному позбавленню волі. Тим більше, що воно так історично і з'явилося [5].

У своїх попередніх працях я писав, що для звільнення з випробуванням цілком достатньо двох найбільш суворих покарань (обмеження волі та позбавлення волі), додавши до них третє покарання (схоже за характером карального впливу з попередніми), що застосовується до військовослужбовців, – утримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців. З урахуванням цього робився висновок про неприйнятність пропозиції деяких вітчизняних дослідників про розширення переліку покарань, призначення яких дозволяє застосувати звільнення з випробуванням, за рахунок штрафу [6, с. 14; 7, с. 221] або штрафу та арешту [8, с. 506]. Адже основна роль призначеного покарання полягає в погрозі його реального виконання. Покарання має змушувати особу замислитися про скоєне, застерігає від негативних наслідків порушення умов випробування. У випадку зі штрафом як номінально найменш суворим видом покарання це є неможливим [9, с. 100]. Щодо арешту, то за специфічним характером карального впливу це покарання відрізняється від інших аналогічних по суті покарань, а, отже, воно теж не повинне застосовуватися при звільненні від покарання з випробуванням.

Разом з тим зміни до КК України, що відбулися з ухваленням 15 листопада 2011 року Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності» дозволяють переглянути раніше висловлену позицію. Як слушно підкреслює Ю.А. Пономаренко, попри задекларовану в назві зазначеного Закону гуманізацію відповідальності реальний стан речей свідчить про те, що в окремих випадках становище осіб, які вчиняють злочини, цим законом було погіршено. Зокрема, хоча місце штрафу в системі покарань і лишилося незмінним, його співвідношення з іншими елементами цієї системи переглянути в бік посилення суворості штрафу [10, с. 5, 74]. Метаморфози, які відбулись зі штрафом після ухвалення закону щодо гуманізації відповідальності у сфері господарської діяльності, змістовно аналізує С.Д. Шапченко, указуючи на низку інших негативних аспектів [11, с. 372-375].

Справді, після реформування зазначеного виду покарання штраф *de facto* вже не може вважатись найм'якшим видом покарання, передбачаючи застосування до засуджених грошових стягнень у великих розмірах, які відповідно до ступеня тяжкості скоєного є еквівалентними позбавленню волі. За таких обставин штраф слушно визнається одним із найсуворіших видів покарань (незважаючи на його незмінне місце в «драбині» покарань), звільнення від виконання якого законом суттєво обмежені. Більше того, за наявності в санкції штрафу як основного безальтернативного виду покарання можливості суду в індивідуалізації кримінальної відповідальності взагалі мінімальні. Особливо це стосується тяжких і особливо тяжких злочинів, у випадку вчинення яких існує єдина можливість заохотити винного у вигляді ст. 69 КК України. Переконалий у тому,

що проблеми штрафу як найбільш суперечливого наразі покарання мають бути вирішені шляхом внесення системних законодавчих коректив. Однак за ситуації, яка склалася (чи принципового небажання законодавця виправляти зроблені помилки), доцільно дозволити звільняти від виконання штрафу (як основного виду покарання) з випробуванням. При цьому потрібно враховувати істинну суворість цього виду покарання, звільняючи від покарання з випробуванням лише в разі призначення «великого» штрафу – штрафу в розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, який використовується для диференціації правових наслідків несплати штрафу в ст. 53 КК України та покладений в основу розмежування злочинів невеликої тяжкості та всіх інших категорій.

Звільнення особи від покарання з випробуванням стосується лише основного покарання і не поширюється на додаткові. Так, відповідно до ст. 77 КК України в разі звільнення від відбування покарання з випробуванням суд може призначити засудженому будь-яке із передбачених ст. 52 КК України покарань, що застосовуються як додаткові. Наприклад, за порушення правил безпеки дорожнього руху, що заподіяло потерпілому тяжке тілесне ушкодження, винний засуджується до двох років позбавлення волі з позбавленням права керувати транспортними засобами на строк три роки. У цій ситуації суд може звільнити від відбування основного покарання з випробуванням, а що стосується додаткового покарання, то воно повинне виконуватися реально, і засуджений позбавляється протягом установленого судом строку права керувати транспортними засобами. На жаль, суди не завжди вчиняють саме таким чином. Розглянемо приклад із практики.

Вироком Жовтневого районного суду м. Маріуполя Донецької області від 19 лютого 2008 року Б. визнаний винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК України, і йому призначено покарання – 5 років позбавлення волі з позбавленням права керування транспортними засобами строком на 2 роки. На підставі ст. 75 КК України Б. звільнено від відбування покарання з випробуванням з іспитовим строком на 3 роки. Як відзначив ВСУ, розглядаючи касаційне подання прокурора, при звільненні Б. від відбування призначеного йому покарання з випробуванням місцевий суд всупереч вимогам кримінального закону звільнив засудженого від відбування і основного покарання у виді позбавлення волі, і додаткового у виді позбавлення права керування транспортними засобами. За таких обставин вирок щодо Б. був скасований [14, с. 378-380].

Призначення засудженому додаткових покарань у випадку звільнення від відбування покарання з випробуванням здійснюється на підставах і в порядку, безпосередньо визначених у кримінальному законі для зазначених видів покарання, і лише за умови дотримання всіх положень як Загальної, так і Особливої частин КК України.

Так, відповідно до ч. 3 ст. 53 КК України штраф як додаткове покарання може бути призначений лише тоді, коли його спеціально передбачено в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України. Окремі фахівці цілком слушно зауважують, що ст. 77 не може розглядатись як самостійна правова підстава для призначення штрафу як додаткового покарання [15, с. 199]. Таку ж позицію займав і Пленум ВСУ, вказавши в постанові від 24 жовтня 2003 року № 7 «Про практику призначення судами кримінального покарання», що при звільненні з випробуванням від відбування основного покарання суд відповідно до ст. 77 КК України може призначити додаткове покарання у виді штрафу, однак за умови, що він передбачений санкцією закону, за яким засуджується особа.

На жаль, судовій практиці відомі ситуації, коли суди, звільняючи від покарання з випробуванням, призначали штраф як додаткове покарання, незважаючи на те, що він не передбачений санкцією статті, за якої засуджено особу. Розглянемо такий приклад.

Великоолександрівський районний суд Херсонської області засудив К. за ч. 3 ст. 185 КК України до 3 років позбавлення волі. На підставі ст. 75 КК України його було звільнено від відбування покарання з випробуванням із іспитовим строком два роки. Відповідно до ст. 77 КК України засудженому призначено додаткове покарання у виді штрафу в розмірі 510 грн. Колегія суддів Судової палати в кримінальних справах ВСУ задовольнила внесені прокурором касаційне подання щодо неправомірності застосування штрафу, зазначивши, що, оскільки ч. 3 ст. 185 КК передбачає покарання лише у виді позбавлення волі, додаткове покарання (штраф) суд призначив неправильно. Посилання на ст. 77 КК є безпідставним. Хоча вона передбачає можливість призначення додаткового покарання – штрафу, проте це допустимо тільки за умови, що покарання передбачено санкцією тієї статті, за якою особа засуджується. Враховуючи наведене, ВСУ змінив вирок Великоолександрівського районного суду Херсонської області, виключивши з вироку вказівку на додаткове покарання у виді штрафу [16, с. 11].

Щодо такого додаткового покарання як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, то згідно з ч. 2 ст. 55 КК України воно може бути призначене їй у випадках, коли не передбачене в санкції статті (санкції частини статті) Особливої частини КК України, за умови, що з урахуванням характеру злочину, вчиненого за посадою або у зв'язку із заняттям певною діяльністю, особи засудженого та інших обставин справи суд визнає за неможливе збереження за ним права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю.

При призначенні цього покарання як додаткового до інших основних покарань його строк обчислюється з моменту набрання законної сили вироком. Як слушно зазначає Д.С. Шиян, це є принциповим питанням, оскільки при звільненні від відбування покарання з випробуванням іспитовий строк установлює суд тривалістю від одного до трьох років. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю також може бути призначене судом винному як додаткове покарання на строк від одного до трьох років. Отже, у випадку застосування зазначеного виду покарання при звільненні від відбування покарання з випробуванням протягом іспитового строку щодо засудженого може виконуватися додаткове покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю. Із цього зокрема випливає, що ухилення засудженого від відбування покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю є підставою для засудження його за цей злочин і призначення покарання за сукупністю вироків [17, с. 185].

Позбавленню військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу присвячена ст. 54 КК України. Особливістю цього виду покарання є те, що воно не передбачене жодною санкцією статей Особливої частини КК України. Його може бути призначено на розсуд суду лише на підставі ст. 54 КК України, тобто за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину стосовно осіб, які мають відповідні звання, ранги, чини та класи.

Викликає подив пропозиція (а особливо її аргументація), висловлена О.П. Рябчинською, про виключення можливості призначення покарання у виді позбавлення спеціального, військового звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу відповідно до ст. 77 КК України [18, с. 30-31]. На думку авторки, «суд при призначенні цього покарання має керуватись ст. 54 КК України, яка чітко визначає, що цей вид покарання може бути призначений тільки за вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Натомість ст. 75 КК допускає можливість звільнення від відбування покарання з випробуванням при призначенні покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців, обмеження волі, а також позбав-

лення волі на строк не більше п'яти років. Відповідні види покарань передбачені за вчинення злочинів невеликої або середньої тяжкості, тоді як позбавлення військового, спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу може призначатись тільки до осіб, засуджених за тяжкий чи особливо тяжкий злочин» [19, с. 315-316].

Складно коментувати таку позицію, адже виходить, що О.П. Рябчинська заперечує можливість звільнення від покарання з випробуванням осіб, які вчинили тяжкі злочини, на хибність чого вже зверталась увага в попередніх моїх працях [20, с. 114].

Згідно зі ст. 77 КК України в разі звільнення особи від відбування покарання з випробуванням конфіскація майна як додаткове покарання призначена бути не може. Утім судовій практиці відомі і такі випадки.

Вироком Рогатинського районного суду Івано-Франківської області від 23 грудня 2008 року Г. засуджено за ч. 2 ст. 307 КК України до позбавлення волі на строк 5 років з конфіскацією всього майна, що є його власністю, та на підставі ст. 75 КК України звільнено від відбування цього покарання з випробуванням. Розглядаючи касаційне подання прокурора про скасування постановленого вироку, ВСУ зробив висновок, що місцевий суд додаткове покарання у виді конфіскації майна призначив незаконно, оскільки згідно з положеннями, передбаченими ст. 77 КК України, таке покарання в разі застосування ст. 75 КК України призначено бути не може [21, с. 376-378].

Деякі науковці ставлять під сумнів можливість призначення додаткових покарань при звільненні від відбування покарання з випробуванням. Так, В.П. Філонов і Є.С. Назимко зазначають: «... незрозуміло, на яких підставах закон дозволяє в разі звільнення від відбування покарання з випробуванням застосовувати додаткові покарання, крім конфіскації майна (ст. 77 КК України). Згідно з ч. 4 ст. 52 КК України додаткове покарання може бути приєднане лише до основного. Але основного (одного з тих, що визначені в ст. 75 КК України) немає, оскільки суд уже звільнив особу від нього» [22, с. 186].

Не погоджуюсь з твердженням учених, адже при звільненні від відбування покарання з випробуванням основне покарання призначається (воно є), однак тимчасово або взагалі не виконується.

Варто звернути увагу на те, що в науковій літературі порушене питання вже давно та активно обговорюється. Пропозицію про відмову від застосування додаткових покарань озвучували раніше інші юристи. Зокрема А.О. Клевцов стверджує, що при застосуванні додаткового виду покарання виникає ситуація, за якої особа звільняється від відбування основного покарання з одночасним застосуванням до неї додаткового покарання, тобто держава, проявляючи довіру до особи, звільняє її від відбування покарання, а, з іншого боку, виявляє сумніви щодо виправлення цієї особи, призначаючи їй додаткове покарання [23, с. 173]. Як додає П.В. Коробов, додаткове покарання, на відміну від основного покарання, не є самостійним. Воно може призначатись лише в поєднанні з основним покаранням і повинне слідувати його долі. Якщо основне покарання не застосовується, відповідно, не повинно застосовуватись і додаткове покарання [24, с. 260].

Досить категорично висловлюється Н.В. Марченко, яка вважає, що застосування додаткових покарань при звільненні від відбування покарання з випробуванням є очевидним спотворенням значення, суті та змісту такого звільнення. Вона пропонує замість додаткових покарань застосовувати до звільненого заходи безпеки на кшталт позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю [25, с. 46, 90]. У зв'язку з цим постає скоріш за все риторичне питання: а що зміниться по суті?

Надмірний гуманізм у кримінальній політиці (відмова de lege ferenda від застосування додаткових покарань при звільненні від відбування покарання з випробуванням

є його яскравим проявом) небезпечний своїми негативними дисфункціональними наслідками. Досліджуваний вид звільнення позбавляє засудженого суттєвого репресивного впливу у формі незастосування основного покарання, проте, не може бути безмежним виявом довіри до засудженого. Суд, хоч і звільняє засудженого від покарання, тим не менш, виходить з презумпції наявності суспільної небезпечності особи винного (назвемо це умовним виправленням), інакше цю особу слід було б звільнити безумовно. При цьому призначення додаткових покарань має зумовлюватися фактичними обставинами справи та застосовуватися на розсуд суду у виключних випадках, коли такі заходи здатні ефективно доповнити виправний вплив, що здійснюється в умовах режиму випробування, та іншим чином сприяти досягненню мети покарання (передусім спеціальної превенції). Має рацію Т.Ш. Шарипов, який вважає, що ставлення законодавця до можливості застосування додаткових покарань покликане сприяти та фактично сприяє підвищенню ефективності й авторитету умовного незастосування покарання за сучасних умов. Зокрема, «таке додаткове покарання, як позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, – зазначає дослідник, – не лише не суперечить суті умовного незастосування покарання, а і відповідає його внутрішньому смислу, може посилювати виховне значення іспитового строку щодо окремої категорії засуджених, сприяючи їх найшвидшому виправленню» [26, с. 69, 74].

Поділяють такий підхід інші вітчизняні та зарубіжні дослідники. Наприклад, І.А. Бурлакова зазначає, що поєднання умовного засудження з іншими додатковими покараннями підвищує його ефективність. Тому розв'язання питання

про застосування додаткових покарань при умовному засудженні вимагає диференційованого підходу до визначення покарання особам, котрі вчинили менш небезпечні злочини з використанням своєї професії або службового становища [6, с. 14]. На думку О.І. Чучаєва та Г.П. Фірсової, застосування додаткових покарань при умовному засудженні забезпечує диференційований підхід до визначення змісту цього заходу впливу, що відповідає кримінально-правовому принципу справедливості [27, с. 47]. Схожі міркування ще в радянський період висловлював В.А. Ломако [28, с. 60-61], за наших часів – В.О. Попрас [29, с. 170].

На підставі вищевикладеного, можна дійти наступних висновків:

1. Здійснювати звільнення з випробуванням цілком достатньо від трьох найбільш репресивних покарань (обмеження волі, позбавлення волі та утримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців), додавши до них четверте покарання, яке після реформи згідно з Законом України від 15 листопада 2011 року стало схожим за характером карального впливу з попередніми, а саме штраф у розмірі понад три тисячі неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Інші покарання не є настільки суворими, щоб погроза їх реального виконання могла забезпечити виправлення засудженого.

2. Застосування додаткових покарань при звільненні особи від покарання з випробуванням є доцільним. Цей вид звільнення позбавляє засудженого суттєвого репресивного впливу у виді основного покарання, однак не може бути безмежним виявом довіри до засудженого. Суд, хоч і звільняє засудженого від покарання, тим не менш, виходить із презумпції наявності суспільної небезпечності особи винного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 14 квітня 2009 року // Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2008-2009 роки / за ред. П. П. Пилипчука. – К. : Істина, 2011. – С. 370-371.
2. Волинець Р. А. Кримінальна відповідальність за порушення бюджетного законодавства України (ст. 210 КК України) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право» / Р. А. Волинець. – К., 2011. – 20 с.
3. Грачева Ю. В. Источники судейского усмотрения в институтах освобождения от уголовной ответственности и от наказания : монография / отв. ред. докт. юрид. наук, проф. А. И. Чучаев. – М. : Юрлитинформ, 2011. – 240 с.
4. Алексеев И. Н. Условное осуждение в уголовном праве / И. Н. Алексеев. – Ростов н/Д. : Феликс, 2007. – 256 с.
5. Отчет по проекту «Условное осуждение как мера альтернативного уголовному наказанию воздействия на преступность: понятие, социальная и правовая обусловленность, проблемы социальной легитимизации и повышения качественной эффективности» (2013 г.) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : www.sartracc.ru/print.php?print_file=Explore/calenditog2013.htm
6. Бурлакова И. А. Условное осуждение: теоретико-правовые и практические проблемы : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «уголовное право и криминалогия ; уголовное-исполнительное право» / И. А. Бурлакова. – М., 2003. – 25 с.
7. Назимко Е. С. Институт звільнення від відбування покарання з випробуванням: реформування з урахуванням зарубіжного досвіду / Е. С. Назимко // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 4-5. – С. 218-224.
8. Ткачевский Ю. М. Применение условного осуждения / Ю. М. Ткачевский // Избранные труды. Составление канд. юрид. наук, доц. А.В. Пашковской ; вступительные статьи докт. юрид. наук, проф. В. С. Комисарова, докт. юрид. наук, проф. Н. Е. Крыловой. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2010. – С. 502-523.
9. Письменський Є. О. Звільнення від покарання та його відбування: проблеми кримінального законодавства та практики його застосування : монографія : передм. д-ра юрид. наук, доц. М. І. Хавронюка ; [наук. ред. д-р юрид. наук, проф. О.О. Дудоров] / Є. О. Письменський. – Луганськ : ТОВ «Віртуальна реальність», 2011. – 388 с.
10. Пономаренко Ю. А. Штраф як вид покарання у кримінальному праві України (за результатами реформи 2011 р.) : наук. нарис / Ю. А. Пономаренко ; [наук. ред. Ю. В. Баулін]. – Х. : Право, 2012. – 80 с.
11. Шапченко С. Д. Закон щодо гуманізації відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності : деякі кримінально-правові аспекти / С. Д. Шапченко // Основні напрями розвитку кримінального права та шляхи вдосконалення законодавства України про кримінальну відповідальність : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 жовт. 2012 р. / редкол. : В.Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2012. – С. 372-375.
12. Книженко О. О. Звільнення від відбування покарання з випробуванням за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Книженко Оксана Олександрівна. – Х., 2003. – 207 с.
13. Шиян Д. С. Застосування позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю при звільненні засудженого від покарання та його відбування / Д. С. Шиян // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. – 2010. – № 4. – С. 269-278.
14. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 24 вересня 2009 року // Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2008-2009 роки / за ред. П. П. Пилипчука. – К. : Істина, 2011. – С. 378-380.
15. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [9-те вид., переробл. та допов.] – К. : Юричична думка, 2012. – 1326 с.
16. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 21 жовтня 2003 року // Вісник Верховного Суду України. – 2004. – № 1. – С. 11-12.
17. Шиян Д. С. Позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю як вид кримінального покарання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Шиян Денис Сергійович. – Дніпропетровськ, 2008. – 270 с.
18. Рябчинська О. П. Теоретико-правові засади функціонування системи покарань в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «кримінальне право та кримінологія ; кримінально-виконавче право» / О. П. Рябчинська. – Запоріжжя, 2013. – 40 с.

19. Рябчинська О. П. Система покарань в Україні: поняття, значення та принципи побудови : монографія / О. П. Рябчинська. – Запоріжжя : Акцент Інвест-трейд, 2013. – 448 с.
20. Письменський Є. Звільнення від відбування покарання з випробуванням: окремі аспекти законодавчого регулювання та практики застосування / Євген Письменський // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 2 (170). – С. 113-117.
21. Ухвала колегії суддів Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 29 вересня 2009 року // Судова практика Верховного Суду України у кримінальних справах за 2008-2009 роки / за ред. П. П. Пилипчука. – К. : Істина, 2011. – С. 376-378.
22. Філонов В. Реформування інституту звільнення від відбування покарання з випробуванням у світлі сучасних тенденцій гуманізації пенальної політики України / Володимир Філонов, Єгор Назимко // Право України. – 2010. – № 3. – С. 184-189.
23. Клевцов А. О. Інститут звільнення від відбування покарання з випробуванням в Україні: сучасний стан та шляхи вдосконалення / А. О. Клевцов // Вісник Запорізького юридичного інституту. – 2005. – № 1. – С. 168-179.
24. Коробов П. В. Некоторые вопросы применения условного осуждения / П. В. Коробов // Противодействие современной преступности: оценка эффективности уголовной политики и качества уголовного закона : сборник научных трудов / под ред. д.ю.н., проф. Н. А. Лопащенко. – Саратов, Саратовский Центр по исследованию проблем организованной преступности и коррупции : Сателлит, 2010. – С. 258-262.
25. Марченко Н. В. Додаткові покарання та особливості їх призначення : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Марченко Нінель Валеріївна. – Запоріжжя, 2009. – 257 с.
26. Шарипов Т. Ш. Інститут умовного непризначення покарання в уголовном праве: проблемы теории, законодательства и практики : монография / Т. Ш. Шарипов. – М. : Проспект, 2008. – 176 с.
27. Чучаев А. И. Уголовно-правовое воздействие: понятие, объект, механизм, классификация : монография. / А. И. Чучаев, А. П. Фирсова. – М. : Проспект, 2010. – 320 с.
28. Ломако В. А. Применение условного осуждения / В. А. Ломако. – Харьков : Вища школа, 1976. – 125 с.
29. Попрас В. О. Штраф як вид покарання за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / Попрас Віктор Олексійович. – Х., 2007. – 234 с.

УДК 343.92

ПРЕСТУПНОСТЬ И НАРОДОНАСЕЛЕНИЕ

Сердюк П.П.,
д.ю.н., доцент,
профессор кафедры криминологии и уголовно-исполнительного права
Национальная академия прокуратуры Украины

В статье представлена почти забытая в криминологии проблема. В ней доказывается, что роль народонаселения в воспроизведении преступности незаслуженно уменьшена. Наоборот, корреляция между количеством совершенных преступлений и количеством населения была замечена и раньше, но об этом вопросе забыли, поскольку начали использовать аналитическую единицу относительного измерения преступности на 1 000, 10 000 или 100 000 населения. В исследовании приведены доказательства в опровержение правильности такого исчисления.

Ключевые слова: аналитическая единица, дисперсия, математически ожидаемое количество, народонаселение, относительное измерение, преступность, пропорциональное измерение.

Сердюк П.П. / ЗЛОЧИННИСТЬ І НАРОДОНАСЕЛЕННЯ / Національна академія прокуратури України, Україна

У статті представлена майже забута в криминології проблема. У ній доводиться, що роль народонаселення у відтворенні злочинності не заслужено применшена. Навпаки, кореляція між кількістю вчинених злочинів і кількістю населення була помічена й раніше, але про це питання забули, оскільки почали використовувати аналітичну одиницю відносного вимірювання злочинності на 1 000, 10 000 або 100 000 населення. У дослідженні наведені докази на спростування слушності такого вимірювання.

Ключові слова: аналітична одиниця, відносне вимірювання, дисперсія, злочинність, математично очікувана кількість, народонаселення, пропорційне вимірювання.

Serdiuk P.P. THE CRIME AND POPULATION / National Academy of Prosecutors of Ukraine, Ukraine

There was presented in article the almost forgotten issue in criminology. It was proved that the role of population in playing unfairly reduced crime. There was noted, the correlation between the number of crimes committed and the number of population was seen before, but forgot about this question, because started using analytical unit of relative measurement of crime in 1 000, 10 000 or 100 000.

There was emphasized in article that the dominant low performance error in proportional approach demonstrates the reasonableness of its use. At the same time, it showed and dubious benefits of the use of relative measurement of crime in 1 000, 10 000 or 100 000 population, since the number of the population had been an important macro criminological factor. It was found that the dynamics of recorded crime over a long period of observation can show examples of significant fluctuations without significant changes of the population. But, nevertheless, it occurs within the expected dispersion mathematically criminal record.

The index error in the proportional approach demonstrated questionable usefulness of the current state of crime relative measurements per 1 000, 10 000 or 100 000 of population, compared with other regions within the same country or between countries as a whole. There was proved by the very necessity of the proportional reduction in the number of population, which was calculated per 100 000 of population and the simultaneous used of the benchmark, which was expressed in the total manufactured product – crime of the total population of the region. There was emphasized the need to undertake the development of alternative methods of measuring crime, which could change the whole look of the current system of calculation. There was focused in article on the measurement of crime by category mathematically expected number of crimes and its dispersion. There was noted that this measurement's system adequately taken into account population of the object.

Key words: analytical unit, dispersion, mathematically expected number, population, relative measurement, crime, proportional measurement.